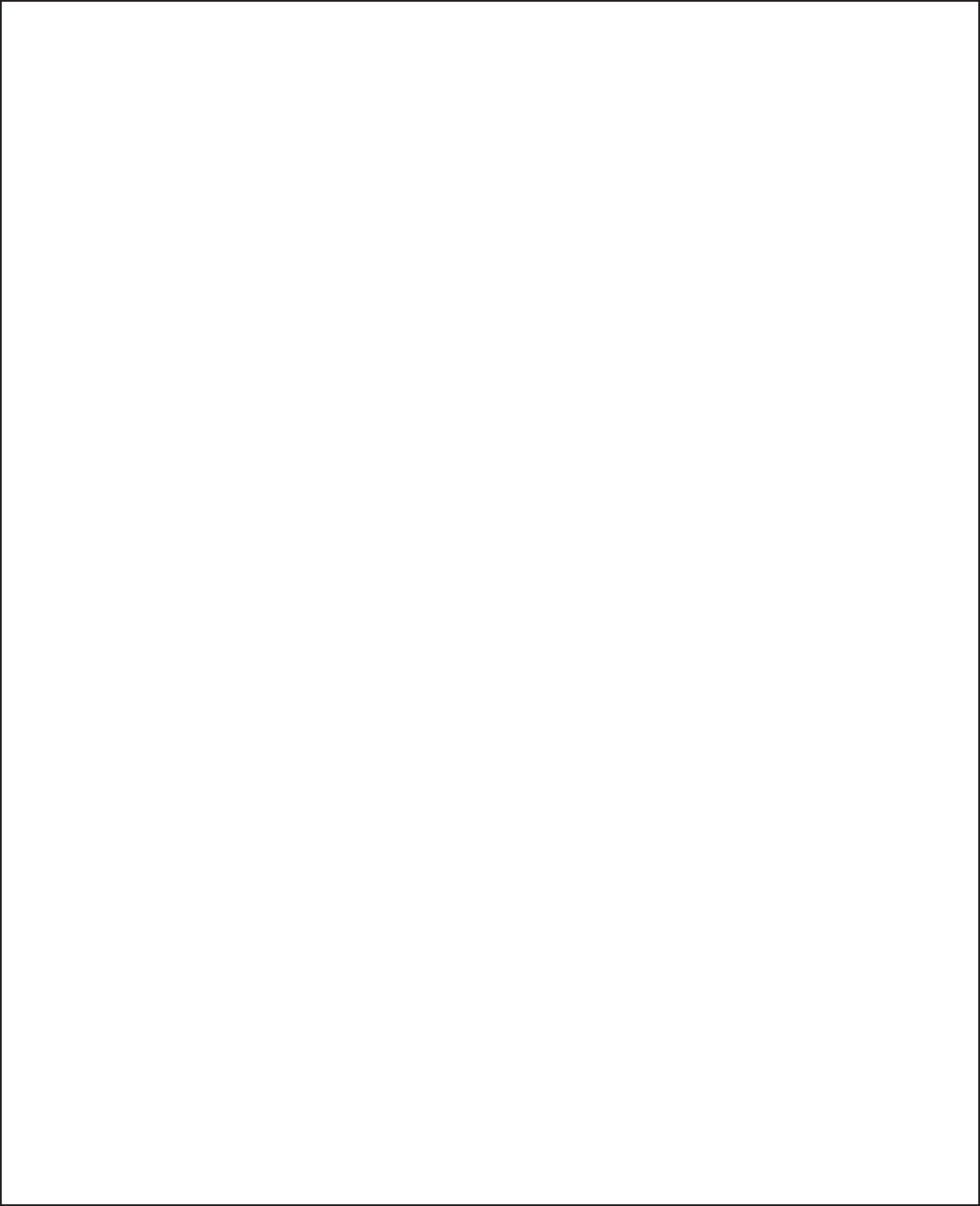

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ
Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης
Διήγημα

Με 15 ζωγραφιές τοῦ Δημήτρη Μοράρου

Ἐπιλογικὸ σημεῖωμα Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου

Θεσσαλονίκη 2004
Ἐκδόσεις Μυθονία

- Ἔ! καὶ ποῦ, σ' αὐτὸν τὸν κόσμο;
- Μποὺ ντουניᾶ τσὰρκ φιλέκ.
- Ἄσκ ὀλσοῦν ... ὑπεψιθύρισεν ὁ σαλεπτοῆς.

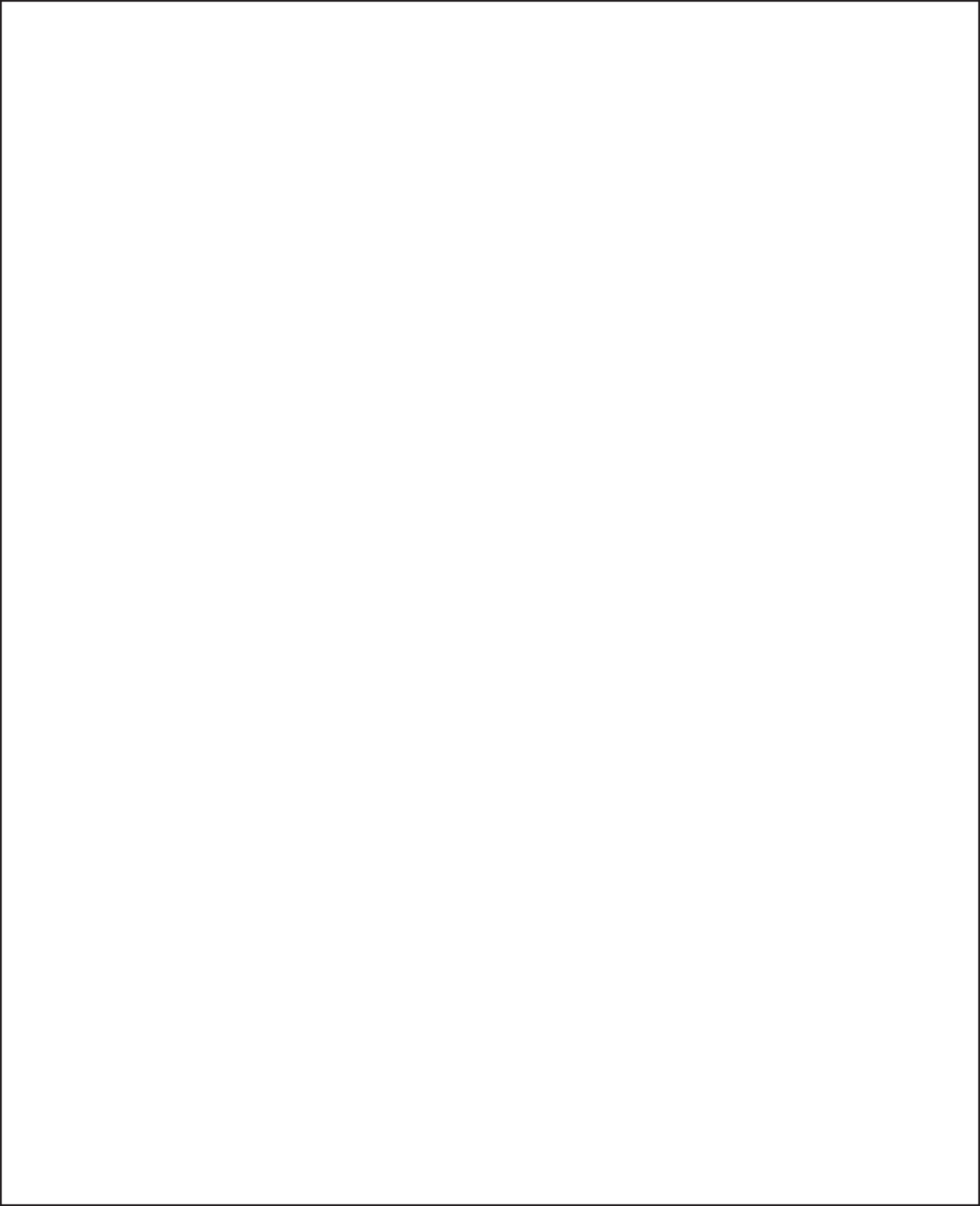

Ναί, νάϊ.

*Κατὰ δύο κοκκίδας, διαφέρει διὰ τὸ εἶναι τὸ
Ναί, ὅπου εἶπεν ὁ Χριστός.*

*Τὸ Ναὶ τὸ ἡμερον, τὸ ταπεινόν, τὸ πρᾶον, τὸ
Ναὶ τὸ φιλόανθρωπον.*

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

Δύο, τρεῖς, πέντε, δέκα σταλαγμοί.

Ὅμοιοι μὲ τὸ μονότονον βῆμα τοῦ ἀγρύπνου ναύτου φρουροῦ εἰς τὴν κουβέρταν. Πλέει εἰς μαῦρα πέλαγα καὶ βλέπει οὐρανὸν καὶ θάλασσαν ἀγρίως χορεύουσιν, καὶ τυλιγμένος εἰς τὴν καπτόταν του διασχίζει ἀκαριαίως τὸ σκότος μὲ τὴν ἐξανάπτουσαν καὶ ὑποσβύνουσαν λαμπυρίδα τοῦ τσιγάρου του.

Οἱ πετεινοὶ δὲν εἶχαν λαλήσει τὸ τρίτον λάλημα. Ἴσως εἶχαν τρομάξει ἀπὸ τὴν βαθεῖαν, θρηνώδη φωνὴν τοῦ σαλεπτοῦ, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει τὸ φθινόπωρον, νύκτα, βαθιά, νὰ κράζη. Ἦτο ὡς κρωγμὸς ἀγνώστου ὄρνέου, τὸ ὁποῖον εἶχε χάσει τὸν ἀέρα του, καὶ εἶχεν ἐνσκήψει μέσα εἰς τὴν πόλιν, κ' ἐζήτει ἀρπάγματα νὰ σπαράξῃ.

– Ζεστό! Βράζει!...

Ἐβραζεν, ἔβραζε, νύκτα, βαθιά. Ζεστὸν τὸ σαλέπι, πολὺ ζεστότερον τὸ στῶμα. Μόνον ἡ φωνὴ τοῦ σαλεπτοῦ ἐτρόμαζε τοὺς πετεινοὺς.

Εἶχε βρέξει ὀλίγον, εἶτα ἠθρίασε. Σταλαγμοί, σταλαγμοὶ ἔπεφταν ἀργά-ἀργά, ἀπὸ τὴν ὑδρορορὴν ἐντὸς τῆς αὐλῆς.

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

– Ἐ! καὶ ποῦ, σ' αὐτὸν τὸν κόσμο;

Ἦ ἐπιφώνησις ἠκούσθη εἰς τὸ σκότος ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ σαλεπτσῆ.

Τὸ παράθυρον ἔτριξε, κράκ! ἀπὸ τὸ χαμηλὸν δωμάτιον τὸ βλέπον πρὸς τὸν δρόμον. Ἄνθρωπος προέκυψε τυλιγμένος μὲ σάλι. Ἔτεινε μέγαν κύαθον πρὸς τὸν σαλεπτσῆν, ἀλλ' οὗτος ἠργοπόρει.

Ὁ ἄνθρωπος ἔκυψε νὰ ἰδῆ.

Ἰψηλὴ μορφή, μὲ λευκὸν σαρίκι, μὲ μαύρην χλαῖναν καὶ χιτῶνα χρωματιστόν, εἶχε σταθῆ ἐνώπιον τοῦ σαλεπτσῆ.

– Ποῦ, σ' αὐτὸν τὸν κόσμο;

– Μποὺ ντουניᾶ τσάρκ φιλέκ.

– Ἄσκ ὀλσοῦν ... ὑπεψιθύρισεν ὁ σαλεπτσῆς.

Δὲν εἶχε γνωρίσει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἔνδυμα. Κάθε ἄλλος θὰ τὸν ἐξελάμβανεν ὡς φάντασμα. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἐπτοήθη. Ἦτο ἀπ' ἐκεῖνα τὰ χώματα.

* * *

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

Εἶχεν ἀναφανῆ. Πότε; Πρὸ ἡμερῶν, πρὸ ἐβδομάδων. Πόθεν; Ἀπὸ τὴν Ρούμελην, ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τὴν Σταμπούλ. Πῶς; Ἐκ ποίας ἀφορμῆς; Ποῖος;

Ἦτον Δερβίσης; Ἦτον βεκτασῆς, χόντζας, ιμάμης; Ἦτον οὐλεμᾶς, διαβασμένος; Ὑψηλός, μελαψός, συμπαθής, γλυκός, ἄγριος. Μὲ τὸ σαρίκι του, μὲ τὸν τσουμπέν του, μὲ τὸν δουλαμᾶν του.

Ἦτο εἰς εὐνοίαν, εἰς δυσμένειαν; Εἶχεν ἀκμάσει, εἶχεν ἐκπέσει, εἶχεν ἐξορισθῆ; Μποῦ ντου-νιᾶ τσᾶρκ φιλέκ. Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶναι σφαῖρα καὶ γυρίζει.

Ἐκείνην τὴν βραδειᾶν τὸν εἶχε προσκαλέσει μία παρέα. Ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ φίλοι ἀχώριστοι. Ἀγαποῦσαν τὴν ζωὴν, τὰ νιάτα. Ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔβαλλε γιουβέτσι κάθε βράδυ. Οἱ ἄλλοι ἔτρωγαν.

Ἦτον λοταρτζῆς κ' ἐκέρδιζε δέκα ἢ δεκαπέντε δραχμὰς τὴν ἡμέραν. Τί νὰ τὰς κάμη; Τοὺς ἔβαλλε γιουβέτσι καὶ τοὺς ἐφίλευε. Ἦσαν λοτοφάγοι, μὲ ὀμικρὸν καὶ μὲ ὠμέγα.

Ἀγαποῦσαν τὰ τραγούδια, τὰ ὄργανα. Ὁ Δερβίσης δὲν ἔπινε κρασί, ἔπινε μαστίχαν. Δερβι-

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

σάδες ἦσαν κι αὐτοί. Τοῦ εἶπαν νὰ τραγουδήσῃ.
Ἐτραγουδῆσε. Τοῦ εἶπαν νὰ παίξῃ τὸ νάϊ.
Ἐπαιξε.

Δὲν τοὺς ἤρεσε. Ὡ, αὐτὸς δὲν ἦτον ἀμανές.

Δὲν ἦτον, ὅπως τὸν ἤξευραν αὐτοί. Ἄλλ' ὁ
Δερβίσης τοὺς ἔλεγε τὸν καθ' αὐτὸ ἀμανέν.

* * *

Ἐπανῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον. Τὸ καφενεῖον
ἀντικρὺ τοῦ Θησείου. Ἡ ταβέρνα δίπλα εἰς τὸ
καφενεῖον. Καὶ τὰ δύο ἀντικρὺ τοῦ παλαιοῦ
σταθμοῦ Α.Π. Παραπέρα ἀπὸ τὸ καφενεῖον, ἡ
σῆραγξ ἐσκάπτετο, εἶχε σκαφῆ. Φθινόπωρον τῆς
χρονιαῖς ἐκεῖνης.

Ὁ Δερβίσης ἐκάθητο ἐκεῖ κ' ἔπινε μαστίχαν,
ὅποιος τὸν ἐκερνοῦσε. Μὲ τὸ σαρίκι του, μὲ τὰ
κατσαρὰ ψαρὰ γένεια του, μὲ τὸ τσιμπούκι του.
Ἄνω τῶν 50 ἐτῶν ἡλικίας.

* * *

Ἐκεῖ διενυκτέρευεν ἀπὸ ἡμερῶν. Ἄστεγος,
ἀνέστιος, φερέοικος. Τὸ μικρὸν καφενεῖον εἶχε

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

τὴν ἄδειαν νὰ μένη ἀνοικτὸν ὅλην τὴν νύκτα.

Ἦρχοντο ἀπὸ τοὺς τζόγους, ἀπὸ τὰ θέατρα, θαμῶνες. Ἦρχοντο ἀπὸ τὸ λαχανοπάζαρον. Ἔπιναν ρούμι καὶ φασκόμηλον.

Ὁ Δερβίσης ἔπαιζε κάποτε τὸ νάϊ. Ὁ κλήτωρ ὁ ἀστυνομικὸς διεσκέδαζεν. Ἀγαποῦσε ν' ἀκούη.

Καλὸς ἄνθρωπος. Πρὸ ἐτῶν, ὅταν πρωτοδιωρίσθη, ἦτον γεμᾶτος ζῆλον.

Ἄμα εἶδε καυγᾶν, ἔτρεξεν ἀμέσως νὰ τοὺς χωρίσῃ. Εἷς παλαιὸς συνάδελφός του τὸν ὤκτειρεν.

– Ὅταν βλέπῃς καυγᾶ, νὰ τρέχῃς ἀπὸ τὸ πλαγινὸ σοκάκι, ν' ἀργοπορῆς, ὡς ποὺ νὰ περάσῃ ἡ φούρια, καὶ τότε νὰ παρουσιάζεσαι.

Καὶ ἄλλην συμβουλὴν τοῦ ἔδωκε:

– Στὸν καυγᾶ, πάντοτε νὰ βλέπῃς ποιὸς εἶναι δυνατώτερος καὶ νὰ φυλάγεσαι. Νὰ μαλώνῃς τὸν πιὸ ἀδύνατον, νὰ τοῦ τραβᾷς κ' ἓνα χαστούκι, καὶ νὰ ἐπαναφέρῃς τὴν τάξιν. Ἔτσι θὰ βγαίνῃς λάδι.

Καὶ ἀκόμη:

– Κάθε καινούργιος ἀνώτερος ποὺ διορίζεται,

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

τὴν πρώτη μέρα εἶναι γεμᾶτος αὐστηρότητα. Τὸ κάνει γιὰ νὰ τοὺς πάρῃ τὸν ἄερα. Τὴν δεύτερη μέρα κρυώνει, καὶ τὴν τρίτη μέρα παραδίνεται. Ἐσὺ νὰ συμμορφώσῃς σύμφωνα μὲ τὸν προϊστάμενον, καὶ νὰ παραπανίζῃς μάλιστα, αὐτὲς τὲς τρεῖς μέρες.

Πολύτιμοι ὑποθῆκαι.

* * *

Τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχε διορισθῆ νέος ἀστυνόμος.

Διὰ νὰ δείξῃ τὸν ζῆλόν του, διέταξε νὰ κλείσῃ τὸ καφενεῖον, τὴν νύκτα ἐκείνην.

Αὔριον ἢ μεθαύριον θὰ ἐπέτρεπε πάλιν νὰ μένῃ ἀνοιχτόν. Ἄλλ' ἢ νύξ ἐκείνη εἶχε πέσει εἰς τὸν λαχόν, ἦτο πεπρωμένη νύξ.

Ὁ καλὸς κλήτωρ, ἐνθυμεῖτο τὰς συμβουλάς τοῦ συναδέλφου του. Ἀνάγκη νὰ βιάσῃ τὸν καφετζῆν νὰ κλείσῃ. Δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν βοηθὸν νὰ μείνῃ ἐντός, διὰ νὰ μὴ σηκωθῇ καὶ ἀνοιξῇ εἰς ὅσους ἦτο πιθανὸν νὰ ἔλθουν νὰ κρούσωσι τὴν

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

θύραν. Δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν Δερβίσην, τὸν ἀνέστιον, τὸν πλάνητα, νὰ μείνη, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἔπαιζε τὸ νάϊ, κ' ἐμάζωνε κόσμον, καὶ δὲν ἄφηνε τοὺς γείτονας νὰ κοιμηθοῦν. Ὁ Δερβίσης μὲ τὸ σαρίκι του, μὲ τὸν τσουμπέν του, μὲ τὸν δουλαμᾶν του, ἐπῆρε τὸ τσιμπούκι του, τὸ νάϊ του, κ' ἔφυγε.

Ποῦ νὰ ὑπάγῃ;

Ἔκαμεν ὀλίγα βήματα ἀσκόπως, πέριξ τοῦ καφενεῖου.

Παρέκει ἦτο ἡ σῆραγξ. Ἐσκάπτετο, ἦτο σκαμμένη.

Ἔκαμεν ψύχραν, νυκτερινὸν ἀπόγειον. Μία μετὰ τὰ μεσάνυκτα.

Ὁ κλήτωρ ὁ σκοπὸς περιεφέρετο ὑποκάτω εἰς τὸ κίосκι, τὸ τσιγκοσκεπές, τῶν ἐκεῖ μαγαζείων.

Ὁ Δερβίσης ὁ πλάνης κατῆλθεν εἰς τὸ βάθος τῆς σῆραγγος. Ἴσως ἤλπιζε νὰ εὕρῃ περισσότερον ἀπάγκειο ἐκεῖ.

Ἐκάθισεν, ἀκούμβησεν.

Ἐσκέπτετο τὸ ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἄσκ ὀλοῦν τσιβρινέκ. Χαρὰ σ'

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

ἐκείνον ποῦ ξέρει νὰ τὸν γυρίζῃ, τὸν κόσμον
αὐτόν.

* * *

Παρήλθεν ὥρα. Ὁ κλήτωρ, ὅστις ἐπεριπάτει
ἐκεῖ τριγύρω, ἐσκέπτετο τί νὰ εἶχε γίνει ὁ
Δερβίσης, τὸν ὁποῖον εἶχε ἰδεῖ νὰ καταβαίνῃ εἰς
τὴν σήραγγα.

Ποῦ νὰ εἶναι;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τὴν ἄφωνον ἀπήντησε
φωνή, ἦχος, μέλος γλυκύ.

Ὁ ξένος μουσουλμάνος εἶχε παγώσει ἐκεῖ
ὅπου ἐκάθητο κ' ἐνύσταζε. Διὰ νὰ ζεσταθῇ,
ἔβγαλε τὸ νάϊ του καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ τὸν τυ-
χόντα ἦχον, ὅστις τοῦ ἦλθε κατ' ἐπιφορὰν εἰς τὴν
μνήμην.

Νάϊ, νάϊ, γλυκύ.

Νάξι - κατὰ ἐν ζῆτα ἐλαττοῦται.

Αὔρα, οὐρανός, ἄσμα γλυκερόν, μελιχρόν,
ἄβρόν, μεθυστικόν.

ΕΡΩΤΑΝ ΑΤ ΒΑΒΥΛΙΑΙ ΟΡΑΙ ΚΗΝΥΕ
ΕΥΤΟ Α ΚΟΕΜ, ΗΕΙΡΟΜΕΝΗΝ ΥΣ

ΕΙΘΟ ΛΕΓΕΤΟ ΟΤΙ ΗΝ ΕΥΕ ΙΩ
ΤΟ ΑΣΑΛΑ ΤΟΙ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΕΙΟΝ ΕΣΤΙΝ
ΛΑΤΡΑ ΝΗΙ ΕΙΛΟ ΙΣΣΕ ΑΡΧΙΤΗΝ ΧΕΙΡΑ

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

Ναί, νάϊ.

Κατὰ δύο κοκκίδας, διαφέρει διὰ νὰ εἶναι τὸ Ναί, ὅπου εἶπεν ὁ Χριστός.

Τὸ Ναὶ τὸ ἡμερον, τὸ ταπεινόν, τὸ πρᾶον, τὸ Ναὶ τὸ φιλόνητον.

Κάτω εἰς τὸ βάθος, εἰς τὸν λάκκον, εἰς τὸ βάραθρον, ὡς κελάρυσμα ρύακος εἰς τὸ ρεῦμα, φωνὴ ἐκ βαθέων ἀναβαίνουσα, ὡς μύρον, ὡς ἄχνη, ὡς ἀτμός, θρήνος, πάθος, μελωδία, ἀνερχομένη ἐπὶ πτίλων αὔρας νυκτερινῆς, αἰρομένη μετάρσιος, πραεῖα, μελιχία, ἄδολος, ψίθυρος, λιγεῖα, ἀναρριχωμένη εἰς τὰς ριπὰς, χορδίζουσα τοὺς ἀέρας, χαιρετίζουσα τὸ ἀχανές, ἰκετεύουσα τὸ ἄπειρον, παιδική, ἄκακος, ἐλισσομένη, φωνὴ παρθένου μοιρολογούσης, μινύρισμα πτηνοῦ χειμαζομένου, λαχταροῦντος τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔαρος.

Τὰ βαρέα τείχη καὶ οἱ ὀγκώδεις κίονες τοῦ Θεοσείου, ἢ στέγη ἢ μεγαλοβριθής, δὲν ἐξεπλάγησαν πρὸς τὴν φωνήν, πρὸς τὸ μέλος ἐκεῖνο. Τὴν ἐνθυμοῦντο, τὴν ἀνεγνώριζον. Καὶ ἄλλοτε

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

τὴν εἶχον ἀκούσει. Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς.

Ἡ μουσικὴ ἐκείνη δὲν ἦτο τόσο βάρβαρος, ὅσον ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τὰ ἀσιατικὰ φύλα. Εἶχε στενὴν συγγένειαν μὲ τὰς ἀρχαίας ἀρμονίας, τὰς φρυγιστὶ καὶ λυδιστί.

* * *

Ἐφυγαν αἱ βαθεῖαι ὥραι, καὶ νύξ ἦτο ἀκόμη, πεπρωμένη νύξ.

Ἀκόμη ἤπλωνεν αὕτη τὰ σκότη της, καὶ ὁ σαλεπτσῆς ἔκρωζε διὰ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐμπόρευμά του, καὶ οἱ πετεινοὶ ἐζάρωναν εἰς τὸν ὄρνιθῶνα. Τὸ μικρὸν παράθυρον ἔτριζε, καὶ ὁ σαλεπτσῆς ἐξηκολούθει τουρκιστὶ τὸν διάλογόν του μὲ τὸν Δερβίσην, τὸν ἄστεγον, τὸν ὑπερόριον.

Πρὸ ὥρας ἤδη εἶχε σιγήσει τὸ ἄσμα τὸ μυστηριῶδες καὶ μελιχρόν, τὸ νάϊ εἶχε πέσει ἀπὸ τὴν χεῖρα. Ὁ οὐρανός, συννεφώδης, εἶχεν ἀρχίσει νὰ βρέχῃ, ἔβρεξεν ἐπ' ὀλίγα λεπτά, εἶτα ἔπαυσεν. Ὁ κλήτωρ εἶχε γίνει ἄφαντος. Αἰμωδιασμέ-

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

νος, βρεγμένος, κρυωμένος, ὁ Δερβίσης ἀνέβη εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον.

Ἐπῆρεν ἓνα δρομίσκον, κατέμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων. Δρομίσκον τὸν ὁποῖον ἡ σεβαστὴ ἐπιτροπὴ εἶχεν ὀνοματίσει, δηλαδὴ εἶχε γράψει ἐπὶ πινακίδος ὅτι εἶναι ὁδὸς Λεπενιώτου.

Ὁ ἴδιος ὁ Λεπενιώτης ὁ λεοντόκαρδος, ὅσον καὶ ἂν ἔτρεφε φιλέκδικον πάθος διὰ τὸν φόνον τοῦ μεγάλου ἥρωος, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀνίσως τὸ πνεῦμά του περιεφοίτα ἐκεῖ, καὶ ἠδύνατο νὰ δη τὸν ἄμοιρον Δερβίσην, διωγμένον, ἐξωρισμένον, ἀνέστιον, ριγοῦντα ἀνὰ τὴν στενωπὸν, ἔρποντα ἀναμέσον δύο σειρῶν παλαιῶν οἰκίσκων, θὰ τὸν ἐσπλαγχνίζετο.

Καὶ ὁ σαλεπτσῆς τὸν ἐλυπήθη, καὶ ἀντὶ πενταλέπτου τοῦ ἔδωκε νὰ πῆ σαλέπι διπλοῦν, μισὸ κουλούρι νὰ βουτήξῃ, καὶ ἄφησε τὸν γείτονα μὲ τὸ σάλι, τὸν σηκωθέντα πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὴν ζεστὴν κλίνην, νὰ κρυώνῃ περιμένων εἰς τὸ μικρὸν παράθυρον.

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

- Ἔλα, σαλεπτοῦ, πού νά πάρη ...
- Μποὺ ντουνιᾶ ...

* * *

Τὴν πρωίαν ἐκείνην ἔπιεν ὁ Δερβίσης σαλέπι, ἔφαγε καὶ κουλούρι. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος ὅπου ἐτύχαινε νά καθίση.

Τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐξενυχτοῦσεν ἀκόμη εἰς τὸ ὀλονύκτιον καφενεῖον, διὰ τὸ ὅποιον εἶχε περάσει ἢ πεπρωμένη νύξ. Ἔπινε μαστίχαν κ' ἐκάπνιζε τὸ τσιμπούκι του. Πότε-πότε ἔπαιζεν ἀκόμη τὸ νάϊ.

Ἵστερον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔγινεν ἄφαντος καὶ δὲν τὸν εἶδε πλέον κανεῖς. Ζῆ, ἀπέθανε, περιπλανᾶται εἰς ἄλλα μέρη, ἀνεκλήθη ἀπὸ τῆς ἐξορίας, ἐπανέκαμψεν εἰς τὸν τόπον του;

Κανεῖς δὲν ἠξεύρει.

Ἴσως τὴν ὥραν ταύτην ν' ἀνέκτησε τὴν εὐνοϊαν τοῦ ἰσχυροῦ Παδισάχ, ἴσως νά εἶναι μέγας καὶ πολὺς μεταξὺ τῶν Οὐλεμάδων τῆς Στα-

Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης

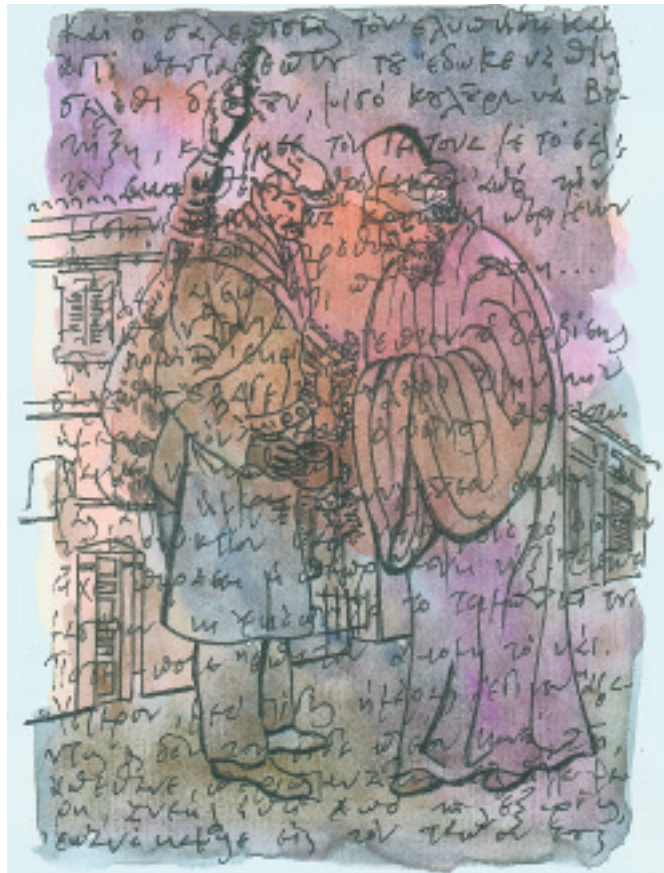
μπούλ, ἴσως νὰ διαπρέπη ὡς ἰμάμης εἰς κανὲν
ἐξακουστὸν τζαμίον.

Ἴσως νὰ εἶναι εὐνοούμενος τοῦ Χαλίφη,
ἀρχιουλεμᾶς, σεῖχουλισλάμης.

Μποὺ ντουניᾶ τσᾶρκ φιλέκ.

(Τὸ κείμενο τοῦ διηγήματος κατὰ τὸ
Ἀπάνθισμα Διηγημάτων Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη,
Ἐκδόσεις «Δόμος» 2001)

Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημεῖωμα
τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη

«Ἐγεννήθην ἐν Σκιάθῳ τῇ 4 Μαρτίου 1851. Ἐβγῆκα ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Σχ(ολεῖον) εἰς τὰ 1863, ἀλλὰ μόνον τῷ 1867 ἐστάλην εἰς τὸ Γυμνάσιον Χαλκίδος, ὅπου ἤκουσα τὴν Α' καὶ Β' τάξιν. Τὴν Γ' ἐμαθήτευσα εἰς Πειραιᾶ, εἶτα διέκοψα τὰς σπουδὰς μου, κ' ἔμεινα εἰς τὴν πατρίδα. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1872 ὑπῆγα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος χάριν προσκυνήσεως, ὅπου ἔμεινα ὀλίγους μῆνας. Τῷ 1873 ἦλθα εἰς Ἀθήνας κ' ἐφοίτησα εἰς τὴν Δ' τοῦ Βαρβακείου. Τῷ 1874 ἐνεγράφην εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, ὅπου ἤκουα κατ' ἐκλογὴν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, κατ' ἰδίαν δὲ ἠσχολούμην εἰς τὰς ξένας γλώσσας.

Μικρὸς ἐζωγράφιζα Ἁγίους, εἶτα ἔγραφα στίχους, κ' ἐδοκίμαζα νὰ συντάξω κωμωδίας. Τῷ 1868 ἐπεχείρησα νὰ γράψω μυθιστόρημα. Τῷ 1879 ἐδημοσιεύθη ἡ “Μετανάστις” ἔργον μου εἰς τὸν “Νεολόγον” Κ/πόλεως. Τῷ 1881 ἐν θρη-

σκευτικὸν ποιημάτιον εἰς τὸ περιοδικὸν “Σωτή-
ρα”. Τῷ 1882 ἐδημοσιεύθη “Οἱ ἔμποροι τῶν
Ἑθνῶν” εἰς τὸ “Μὴ χάνεσαι”. Ἀργότερα ἔγραψα
περὶ τὰ ἑκατὸν διηγήματα, δημοσιευθέντα εἰς
διάφορα περιοδικὰ κ’ ἐφημερίδας».

Ἐφ. Πολιτεία 13.9.1925

Ἄφησε τὴν τελευταία του πνοὴ στὴν Σκιάθο στίς
3 Ἰανουαρίου 1911.

«Τὰ ἀγενῆ καὶ τὰ ἐξουθενημένα»

«Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης», ἀθηναϊκὸ διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη, δημοσιευμένο τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1896, χρονιάς τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, δὲν εἶναι, ἀκόμα καὶ σήμερα, δυσανάγνωστο. Ὡστόσο θὰ ἔβγαινε κερδισμένος ὁ ἀναγνώστης, ἂν διάβαζε μαζί με τὸ διήγημα καὶ τὸ ἰδιότυπο παπαδιαμαντικὸ δοκίμιο «Αἱ Ἀθῆναι ὡς ἀνατολικὴ πόλις», γραμμένο, ὅπως φαίνεται, κοντὰ κοντὰ μετὰ τὸν «Ξεπεσμένο Δερβίση» καὶ δημοσιευμένο τὸν διόχρονο στὸ μεγάλο λεύκωμα Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ 1896, ποὺ ἐξέδωσε ὁ Βλ. Γαβριηλίδης.

Ἡ παράλληλη συνανάγνωσις τῶν δυὸ ἀλληλοπεριχωρούμενων κειμένων βοηθεῖ νὰ ἐννοήσουμε καθαρότερα τί λογῆς ἀνατολικός -γιατὴν ἀκρίβεια: Μεγάλος Ἀνατολικός- ἦταν ὁ συγγραφέας τους, γιὰ ποιάν Ἀνατολὴ τραγουδάει μελαγχολικὸς καὶ πῶς τὴν ἐκδέχεται, αὐτὸς ποὺ κατὰ τρωγὴ τὰ μεγάλα περιοδικὰ καὶ τὶς ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης.

Ἀντιγράφω τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου κειμένου:

Συνέπεσε μίαν ἐσπέραν, ὥρα καθ' ἣν ἦναπτον τοὺς φανούς, νὰ διέλθω πλησίον τοῦ παλαιοῦ Τζαμίου, παρὰ τὰς ποινικὰς φυλακάς. Ἐκεῖ, ἔξω εἰς τὸν πρόδομον, ἄνωθεν τῆς πλατείας μαρμαρίνης κλίμακος, εἶδον μορφὴν γυναικὸς μετὰ μακροῦς λευκοῦς πέπλους, νὰ ἴσταται ἀκίνητος ἔξωθεν τῆς θύρας, ἐπὶ τοῦ προδόμου. Εἶπα: «Ἴδου βγαίνουν ἀκόμη φαντάσματα!» καὶ ἠσθάνθην κρυφὴν χαράν.

Δὲν ἠρώτησα ἂν εἶχον προορίσει τὸ Τζαμίον ὡς κατάλυμα διὰ γυναικόπαιδα, πρόσφυγας ἀτυχεῖς, ἀποδιωγμένους ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν ἀνεμοζάλην, θύματα τοῦ μίσους καὶ τοῦ φανατισμοῦ. Ὅταν ἀπεμακρύνθην μόνον ἐπαρουσιάσθη ἡ ἐξήγησις, ἡ εἰκασία αὕτη, εἰς τὸ πνεῦμά μου.

Ἐπὶ ἄλλο ἀνέκαθεν, ἐκτὸς τοῦ Τζαμίου τούτου, δύο ἄλλα, ἴσως μικρότερα. Τὸ ἓν εἶχε χρησιμεύσει ὡς φυλακὴ, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, τὸ ἄλλο ὡς στρατιωτικὸς φοῦρνος. Ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος, ἐχρησίμευεν ὡς στρατῶν τῶν ἀνδρῶν τῆς μουσικῆς. Τὸν χορὸν τῶν ὀρχουμένων δερβισῶν διεδέχθη χορὸς μουσικῶν Ἑλλήνων.

Ὅταν ἐτύχαινε νὰ περάσῃς κάπου ἐκεῖ σιμά, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἤκουες τὸν εὐάρεστον καὶ παράξενον ἦχον τῶν χορδιζομένων ὀργάνων καὶ τῶν συλλαβιζομένων ἢ παραλλαγιζομένων μελωδιῶν. Καὶ διετίθεσο τότε εὐθύμως, καὶ ἐνόεις τί θὰ πῆ νὰ εἶναί τις δερβίσης.

Ἄν, ὅπως ὅλα δείχνουν, δημοσιεύτηκε πρῶτα «Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης», τότε ἡ φράσις τοῦ ἄλλου κειμένου «καὶ ἐνόεις τί θὰ πῆ νὰ εἶναί τις δερβίσης» πιθανότατα εἶναι μιὰ πλάγια ἀπάντησις σὲ ἀναγνώστες τοῦ διηγήματος, ποὺ δὲν εἶχαν ἐννοήσει καὶ σὺν ἀναρωτιοῦνταν τί τσαμπουνάει πάλι μὲ τὰ νάγια του ὁ Παπαδιαμάντης σὲ μιὰ πόλιν ποὺ πάει ν' ἀναστήσει ἐνδοξοὺς καιροὺς. Τί δουλειὰ εἶχαν οἱ ἀνέστιοι δερβίσηδες ἐδῶ; Δὲν τοῦ ἔφταναν τόσοι ζαβοὶ

καὶ λοξοί, ὁ Καλούμπας, ὁ Ζάχος, ὁ Ταπόης, ὁ Κακόμησ - καὶ βάλε! -, τὸν ἔπιασε καὶ ὁ καημὸς γιὰ τὸν «ξένον μουσουλμάνον»;

Ἐκεῖνος ὅμως ἐννοοῦσε νὰ μένει πάντοτε φίλος τῶν ἐκστατικῶν.

Φίλος συνάμα καὶ τοῦ Φιλάρετου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Κρατήρας, περιπαθοῦς βιολιτζῆ, ποὺ χαλνιόταν καὶ κατακοβόταν μὲ τὸ βιολί του καὶ πέθανε στηθικός. Δὲς τὸ διήγημα «Ὁ πανδρολόγος», ὅπου καὶ οἱ δυὸ μνημειώδεις ἀράδες γιὰ τὴν περιπάθεια τοῦ Φιλάρετου, ὅταν ἔπαιζε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μόνο: «Δὲν ἐπρόκειτο ἐδῶ περὶ χορδίσματος βιολίου ἢ παντὸς ὀργάνου ἀπλῶς· ἐπρόκειτο περὶ χορδίσματος ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅλως διάφορον πρᾶγμα».

Τὸ βλέπει μὲ τὸ πρῶτο κανεῖς: δὲν εἶναι λιγότερη ἢ περιπάθεια τοῦ Παπαδιαμάντη ὅταν μιλάει γιὰ μουσικούς, εἴτε χορδισμένους βιολιτζῆδες εἴτε «παρδαλοὺς συρικτάς». Φυσικό, λοιπόν, εἶναι νὰ συμερίζεται τὸ παράπονο μιᾶς τάξης πολιτῶν κατὰ τοῦ ἀστυνόμου, ποὺ «ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ βιολιά καὶ τὰ τραγούδια, κατὰ τὰς ἐσπέρας τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν» («Αἱ Ἀθηναίαι ὡς ἀνατολικὴ πόλις»). Πρόκειται γιὰ πολίτες ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς Ἀθήνας, ὅπου ὁ σαλεπτσῆς συναντᾷ τὸν φερέοικο δερβίση - καὶ ὁ ἀστυνόμος δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς πεπερωμένης νυκτός.

Στὸν ἴδιο τόπο βρισκόταν καὶ τὸ ναῦδριο τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου, ἐκεῖ δίπλα στὸ τζαμί, ὅπου ὀρχοῦνταν ἕναν καιρὸ οἱ δερβίσηδες. Οἱ σύγχρο-

νοι τοῦ Παπαδιαμάντη μαρτυροῦν ὅτι κι ἐκεῖνος χόρευε καθὼς ἔψελνε.

Ἄναφιώτικα, Τζαμί, Ἅγιος Ἐλισσαῖος - Ἄνατολική πόλις. Ἐκεῖ «Ἦκουες μελιχίους ψιθυρισμοὺς ν' ἀναμειγνύονται μὲ τὴν νυκτερινὴν αὔραν, καὶ ὅλα αὐτά, ἢ μελωδία τῶν ἀσμάτων, τῆς κιθάρας οἱ φθόγγοι, τὸ φύσημα τῆς αὔρας, οἱ ψιθυρισμοὶ εἰς τὸ σκότος, καὶ τῶν ἀνθέων τὸ ἄρωμα, ἀπετέλουν κρᾶμά τι ἡδυπαθές, ἀπερίγραπτον, ἄρρητον, τὸ ὁποῖον μόνον ἢ τουρκικὴ λέξις γκιουζέλ θὰ ἡδύνατο κατὰ προσέγγισιν νὰ ἐκφράσῃ». («Αἱ Ἀθῆναι ...»).

Καθὼς ἀντιγράφω τὸ κομμάτι συλλογιέμαι πὼς ἢ ἄρρητη αὐτὴ ἐντύπωση ἀπὸ τὰ Ἄναφιώτικα ὑπῆρχε στὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη προτοῦ γραφτεῖ «Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης». Εἶναι τὸ χόρδισμα ἢ προανάκρουσμα ἢ, ἔστω, τὸ περίλειμμα τῆς θαυμαστῆς μεταστοιχείωσης τοῦ μέλους σὲ λόγο, μεταστοιχείωσης ποὺ ἐπιτελεῖται στὴν ἀκόλουθη παράγραφο τοῦ διηγήματος:

Κάτω εἰς τὸ βάθος, εἰς τὸν λάκκον, εἰς τὸ βάραθρον, ὡς κελάρυσμα ρύακος εἰς τὸ ρεῦμα, φωνὴ ἐκ βαθέων ἀναβαίνουσα, ὡς μύρον, ὡς ἄχνη, ὡς ἀτμός, θρῆνος, πάθος, μελωδία, ἀνερχομένη ἐπὶ πτίλων αὔρας νυκτερινῆς, αἰρομένη μετάρσιος, πραεῖα, μελιχία, ἄδολος, ψίθυρος, λιγεῖα, ἀναρριχωμένη εἰς τὰς ριπὰς, χορδίζουσα τοὺς ἀέρας, χαιρετίζουσα τὸ ἀχανές, ἰκετεύουσα τὸ ἄπειρον, παιδική, ἄκακος, ἐλισσομένη, φωνὴ

παρθένου μοιρολογούσης, μινύρισμα πτηνοῦ χειμαζομένου, λαχταροῦντος τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔαρος.

Τέτοια ἢ μουσικὴ τοῦ Σκιαθίτη ψάλτη καὶ τοῦ Τούρκου δερβίση, ξεπεσμένων στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ εὐτυχῶς σὲ τόπο τῆς παραμυθητικῆς, ἀκόμα καὶ στὶς μέρες μας. Μακριὰ «τὰ μάρμαρα καὶ οἱ φωταψίες» (Σεφέρης) τοῦ 1896: ὁ Παπαδιαμάντης γράφει σὲ λεύκωμα ἀφιερωμένο στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες, φαίνεται ὅμως νὰ τοὺς ξεχνάει ἐντελῶς.

Ἀναφιώτικα, Τζαμί, Ἅγιος Ἐλισσαῖος - Ἀνατολική, μουσικὴ καὶ ὀρχηστική, πόλις. Ἐκεῖ ὅπου ὁ Λεπενιώτης, ἂν ζοῦσε, θὰ σπλαχνιζόταν τὸν παγωμένο δερβίση, ἐκεῖ ὅπου ὁ σαλεπτοῦς τὸν ἐλεήθηκε καὶ τοῦ ἔδωσε, γιὰ μιὰ πεντάρα, διπλὸ σαλέπι καὶ μισὸ κουλούρι.

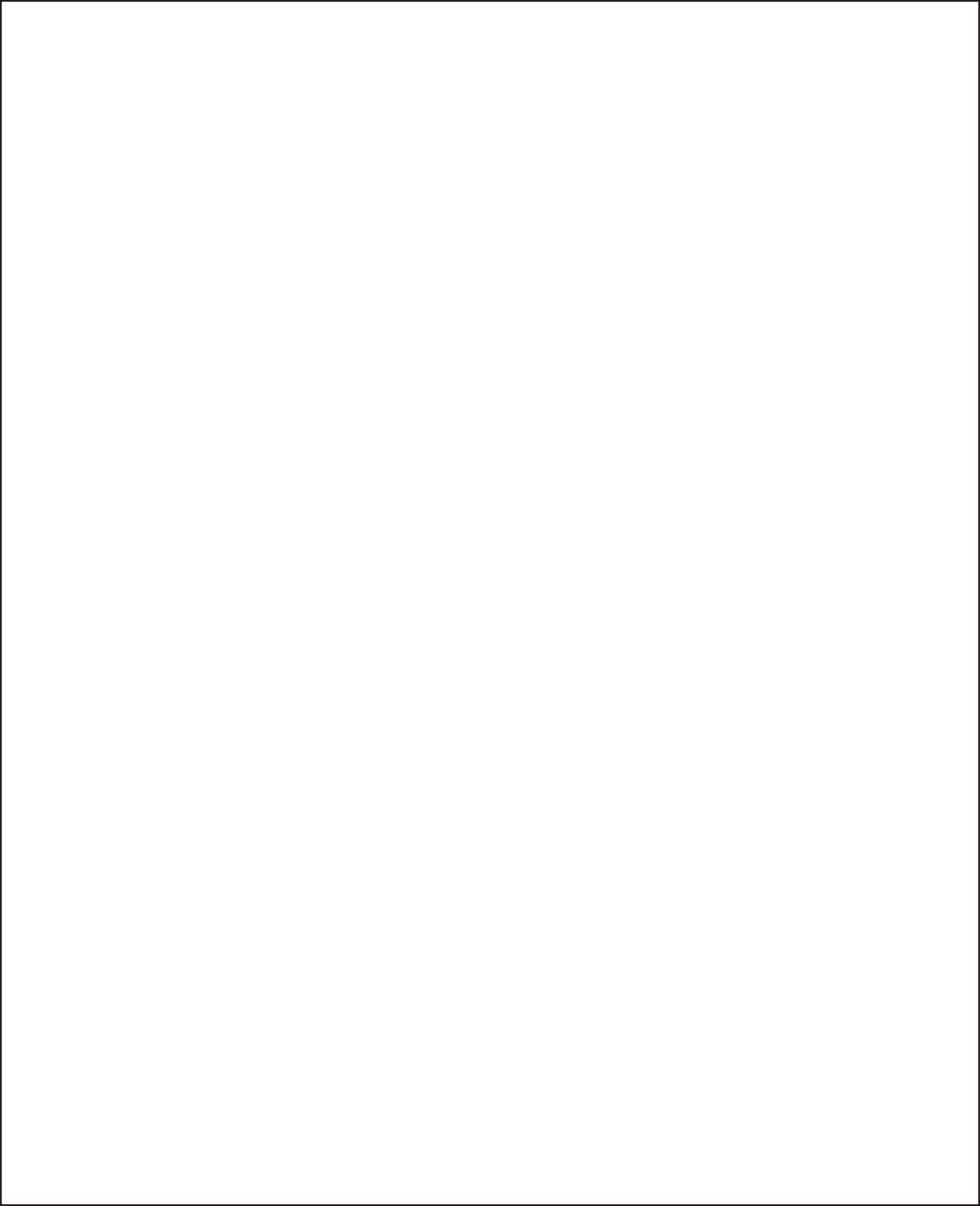
(Ὁ δερβίσης μπαρμπα-Γκαλίπ, ποὺ μάθαινε γράμματα στὸν Ἀσιζ Νεσίν, χόρταινε τὴν πείνα του τὸ μεσημέρι μ' ἓνα κουλούρι κι ἓνα φλιτζάνι τσάι, φοροῦσε καφετιὰ πατατούκα καὶ ἤξερε, κοντὰ στὰ ἄλλα, Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη καὶ γαλλικὰ καὶ μαθηματικά. Ὁ ξεπεσμένος ἀνώνυμος δερβίσης εἶναι ἄγνωστο τί ἤξερε πέρα ἀπὸ τὸ νάι του. Ἡ κόψη του πάντως, ὅπως τὸν βλέπω στὴ ζωγραφιὰ τοῦ Δημήτρη Μοράρου, παπαδιαμαντοφέρνει. Δὲν ξέρω ἂν ἄρεσαν τὰ κουλούρια, τὸ τσάι καὶ τὸ σαλέπι στὸν Παπαδιαμάντη -ἀλλὰ γιατί νὰ μὴν τοῦ ἄρεσαν;- γαλλικὰ ὅμως ἤξερε κι αὐτός, καὶ ἐλληνικά, καί, ἐπιπλέον, μποροῦσε νὰ διακρίνει τὸν καθαυτὸ ἀμανέ, πράγμα σπουδαῖο).

- Είδες, μοῦ εἶπε ἡ φίλη παιδίατρος καὶ πρεσβυτέρα, στὴν ἀρχὴ σφίγγεται ἡ ψυχὴ σου μὲ τὰ βάσανα τοῦ δερβίση, κι ὅσο ἡ ἀφήγηση προχωράει τόσο τὸ σφίξιμο δυναμώνει, ὥσπου κάποτε ἀκούγεται ἀπὸ τὴ σήραγγα τὸ νᾶϊ καὶ παίρνει μακριὰ ὅλη τὴ λύπη...

- Ναί, τῆς ἀποκρίθηκα, καὶ ὕστερα ὁ νοῦς μου πέταξε στὸ Λάμπρο Καμπερίδη καὶ τὸ βιβλίο του «Τὸ νᾶϊ τὸ γλυκὸ ... τὸ πρᾶον», τὸ λυπημένα χαροποιό, ποῦ δὲ γίνεται νὰ μὴν τὸ διαβάσει, ὅποιος ἀγαπάει τοὺς μουσικοὺς δερβίσηδες καὶ τοὺς παπαδιαμαντικοὺς αὐλητές. Ἡ ἐνθύμηση τοῦ βιβλίου μ' ἔκανε νὰ εὐχηθῶ:

Στοῦ ξεπεσμένου
δερβίση, Θεέ μου, φύσα
τὸ νᾶϊ πρύμα

Ὅσπου ν' ἀράξει
μὲς στὰ μυριστικά Σου
μινυρισμένος.

Βιογραφικό Δημήτρη Μοράρου

Ὁ Δημήτρης Μοράρος εἶναι ἀπὸ τὸ Βόλο. Γεννήθηκε τὸ 1957.

Σπούδασε στὴν Ἀθήνα Ἐφαρμοσμένες Τέχνες μὲ τὴν Χ. Μυταρὰ καὶ Ζωγραφικὴ ὡς βοηθὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Γιάννη Τσαρούχη στὸ Μαρούσι καὶ τὸ Παρίσι (1975-1978). Μελέτησε τὴ Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ στὶς Καρυὲς τοῦ Ἁγίου Ὀρους μὲ τὸν Ἱερομόναχο Γεράσιμο.

Ἔργάζεται ὡς ζωγράφος, χαράκτης καὶ καλλιτεχνικὸς ἐπιμελητὴς ἐκδόσεων.

Ἀπὸ τὸ 1991 ζεῖ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἔχει συμμετάσχει σὲ 25 ὁμαδικὲς καὶ ἔχει κάνει 15 ἀτομικὲς ἐκθέσεις.

Ἔχει εἰκονογραφήσει 16 βιβλία.

«Ὁ ξεπεσμένος Δερβίσης» εἶναι τὸ δεύτερο πόνημα στὴ σειρὰ «Εἰκαστικὴ Σπουδὴ στὸν Παπαδιαμάντη», μὲ πρῶτο τὸν «Ἐρωτα στὰ χιόνια» μὲ 15 ζωγραφιὲς καὶ 6 χαρακτηριστὰ (ὄξυγραφίες), ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Μυθδονία» τὸ 2001. Θὰ ἀκολουθήσει κάποιον ἄλλο διήγημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, ὥστε νὰ συμπληρωθεῖ ἡ τριλογία.